

Amžina investicija į švietimą

Jau kelios mokslo institucijos Lietuvoje seka Harvardo ir kitų žymiausių pasaulio universitetų pavyzdžiu – paramos lėšas ne išleidžia, o investuoja.

Ramutė ŠULČIENĖ

Pirmąjį universitetinį neliečiamojo kapitalo fondą Lietuvoje įkūrė VU, jo vertė – 2,9 mln. eurų

Vilniaus universiteto (VU) fondas buvo įsteigtas 2016 m. balandžio 6 d. ir tapo pirmuoju universitetiniu neliečiamojo kapitalo fondu Lietuvoje. Šiuo metu fondo vertė yra 2,9 mln. eurų, o investicijų grąža siekia 461 tūkst. eurų. „Pinigai, kuriuos mecenatai skiria neliečiamojo kapitalo fondui, turi būti ne išleidžiami, paprastai tariant, pravalgomi, o investuojami. Įvairūs universiteto projektai finansuojami tik iš uždirbto pelno, t. y. investicijų grąžos. Taigi kiekvieno rėmėjo indėlis yra amžinas, o jo paramos įtaka, augant investicijų vertei, tik didėja“, – kaip veikia tokio tipo fondai, paaiškina VU fondo direktorius Justinas Noreika.

Gimnazistų „žaidimai“

Šių metų vasario 2 d. neliečiamojo kapitalo fondą įregistravo ir Vilniaus jėzuitų gimnazijos moksleiviai Justinas Balbieris ir Radvilas Pelanis. Fondo pristatymo renginyje gimnazijos direktorė sesuo Edita Šicaitė prisiminė, kaip pirmą kartą išgirdo gimnazistų idėją sukurti neliečiamojo kapitalo fondą. Ji iš klausė planus, pasitarė su gimnazijos steigėjais jėzuitais ir

priėmė sprendimą leisti moksleiviams „pažaisti smėlio dėžėje“. Justinas ir Radvilas greitai įrodė, kad tai – ne žaidimas, ir pradėjo rimtas konsultacijas su finansų ekspertais.

Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondas, pasak J. Noreikos, yra išskirtinis keliais aspektais. „Universitetiniai neliečiamojo kapitalo fondai užsienyje – gana įprasta praktika, tačiau itin reta, kad tokį fondą turėtų mokykla. Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondas yra toks pirmasis Lietuvoje ir Europoje. Be to, susižavėjimą kelia tai, kad jį nuo idėjos iki įsteigimo plėtoja moksleiviai“, – teigia pašnekovas. J. Noreika buvo pirmasis moksleivių pagalbininkas, pasidalijo informacija ir patirtimi steigiant fondą.

Vertė auga iš lėto

Pasak J. Noreikos, neliečiamojo kapitalo fondo veikimo principas yra tvarus: šiandien suteikiama parama ateityje turės dar didesnę vertę. „Esame paskaičiavę, kad vienas euras po 400 metų esant 5 proc. metiniam augimui bus vertas daugiau negu 2 mlrd. eurų. Jei pertvarkant Vilniaus

jėzuitų kolegiją į VU, Steponas Batoras būtų įkūręs tokį fondą ir įnešęs į jį eurą, jo euro vertė šiandien siektų daugiau kaip 2 mlrd. eurų“, – skaičiais stebina VU fondo vadovas.

Pašnekovas patikslina, kad neliečiamojo kapitalo fondus gali turėti ne tik universitetai, bet ir kitos įstaigos, organizacijos. Pavyzdžiui, žymiosios Nobelio premijos taip pat yra finansuojamos iš neliečiamojo kapitalo fondo investicijų grąžos. „Švedų mokslininkas Alfredas Nobelis testamentu nurodė, kad jo paliktas turtas turi būti investuojamas, o iš investicijų grąžos – skiriamos premijos kelių sričių atstovams. Per 100 metų A. Nobelio turto pagrindu sukurtas fondas išaugo iki maždaug 600 mln. eurų. Jūs investuojant, iš grąžos kasmet skiriamos šešios premijos, kiekviena iš jų siekia po milijoną eurų“, – pasakoja J. Noreika.

Skaičiuoja dešimtmečius ir milijardus

Neliečiamojo kapitalo fondai pasaulyje veikia jau dešimtmečius ir net šimtmečius ir yra sukaukę įspūdingas sumas. Didžiojoje Britanijoje Kembridžo ir Oksfordo universitetų fondai turi daugiau nei 5 mlrd. eurų. Daugiau kaip 80 Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) universitetų fondų yra sukaukę ne vieną milijardą dolerių.

„Daugiausia lėšų JAV turi Harvardo universiteto fondas – apie

48 mlrd. eurų. Šio fondo investicijų grąža kasmet siekia apie 2 mlrd. eurų. Pavyzdžiui, visas VU biudžetas yra tik šiek tiek daugiau nei 100 mln. eurų. Taigi vien iš fondo investicijų grąžos Harvardo universitetas gali skirti savo veiklai ir įvairiems projektams keliolika kartų daugiau lėšų nei mes. Beje, studentų skaičius abiejose aukštojo mokslo įstaigose yra labai panašus. Konkuruoti su tokiais biudžetus turinčiais mokslo centrais – be galo sudėtinga“, – teigia J. Noreika.

Mecenavimo tradicijos atgimimas

Nuo 2014-ųjų pasaulio universitetų reitingų sąrašuose VU pakilo iš 601–650 iki 400 vietos. Visgi kaimyninių šalių universitetuose vienam studentui tenka kelis kartus daugiau biudžeto lėšų.

„Ribotas finansavimas silpnina tarptautinį VU konkurencingumą ir Lietuvos mokslo potencialą. VU alumnų bendruomenė suprato, kad reikia ne tik didinti valstybės finansavimą, bet ir ieškoti alternatyvių, tvarių finansavimo šaltinių, kurie nepriklausytų nuo politinių sprendimų ir užtikrintų stabilų papildomą finansavimą. Susitelkę prieš šešerius metus, jie įsteigė neliečiamojo kapitalo fondą, o prieš trejus metus buvo pradėtos valdyti investicijos. Kadai mecenatai buvo tie žmonės, kurių dėka suklestėdavo miestai: jų lėšomis buvo statomi universitetai, ligoninės, bažnyčios. Šiandien mecenavimo kultūra Lietuvoje – gerokai priblėsusi. Apie tolimą ateitį mąstančių rėmėjų dar nėra gausu, tačiau, laimei, jų atsiranda. Šiuo metu skaičiuojame daugiau kaip 2,5 tūkst. rėmėjų, kurie simboliškai, keliais eurai, ar gerokai didesnėmis sumomis yra prisidėję prie mūsų fondo. 2 570 rėmimų atliko fiziniai asmenys, daugiau kaip 45 – juridiniai“, – džiaugiasi J. Noreika.

Prisideda miškai ir žaliųjų energetika

VU fondo direktorius atkreipia dėmesį, kad iki 2013 m. paramos fondai Lietuvoje gautos pinigines paramas investuoti

Pasak VU fondo direktoriaus Justino Noreikos, fondams suteikiamos paramos vertė ilgainiui augs. Edgardo Kurausko nuotr.

negalėjo. Tik atnaujinus Labdaros ir paramos fondų įstatymą, jame buvo įtvirtinta neliečiamojo kapitalo koncepcija. Pagal ją, parama gali būti investuota, o uždirbtai investicijų grąžai nėra taikomi mokesčiai. Šiame įstatyme numatytas ir minimalus neliečiamojo kapitalo dydis, kai fondą galima pradėti valdyti, – 72 405 eurais.

„Investavimas visada yra susijęs su rizika: galima ne tik uždirbti, bet ir sulaukti neigiamos grąžos. Fondo valdytojams svarbu, kad universiteto bendruomenė nenukentėtų, todėl investicijų portfelis yra itin diversifikuotas. Investuojama į įvairų turtą: akcijas, obligacijas, žemę, miškus ar atsinaujinančią energetiką, nekilnojamojo turto objektus, privatų kapitalą ir kt. Geografiškai investicijos yra išskaidytos po visą pasaulį. Žinoma, jomis rūpinasi ne universiteto mokslininkai. Jie turi pajusti naudą, džiaugtis investicijų vaisiais, o šiais darbais savanoriškais pagrindais užsima fondo investicijų valdyba, t. y. finansų specialistai“, – dėsto J. Noreika.

Neseniai VU pasipildė šešiais akademiniais padaliniais subfondais – taip rėmėjai turi galimybę remti konkrečią, jiems artimesnę, sritį. Subfondų investicijų grąža naudojama konkrečiam fakultetui finansuoti. Tarptautinė praktika rodo, kad toks modelis rėmėjams – dar patrauklesnis. Šiuo metu daugiausia paramos yra sulaukę VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ir VU Medicinos fakulteto neliečiamojo kapitalo subfondai.

Dėmesys mokslininkams

Iš investicijų grąžos VU fondas visų pirma finansuoja perspektyvius mokslininkus ir talentingus studentus. „Kitaip tariant, investuojame į žmones, nes nuo jų prasideda didieji pasiekimai. Kai neliečiamasis kapitalas išaugo, pasiekė bent 20 mln. eurų, planuojame finansuoti ir studijų programas, mokslinius tyrimus, universiteto infrastruktūrą. Šiuo metu ypatingą dėmesį skiriame mokslo talentams į universitetą pritraukti – siekiame susigrąžinti lietuviams, įgijusiems tarptautinės patirties, ir prisikviesti užsienio tyrėjų. Visiems universitetams labai svarbu stiprinti tarptautinę savo poziciją, didinti žinomumą,

užmegzti ryšius su įvairių šalių mokslininkais. Sprendžiant, kam skirti Nobelio premija, ne paskutinėje vietoje yra ir universiteto bei mokslininko vardai tarptautinėje bendruomenėje“, – svarbius siekius pristato J. Noreika.

VU fondas jau kofinansavo trijų perspektyvių mokslininkų įdarbinimą ir penkiolikos talentingų studentų magistrantūros studijas. Vienas tokių mokslininkų – dr. Mantas Šimėnas. Jam prisijungus, VU Fizikos fakultete pirmą kartą bus pradėtos eksperimentiškai plėtoti kvantinės technologijos. Prieš tai jis dvejus metus Londono universiteto koledže tyrimus atliko su vienu žymiausių pasaulyje kvantinių technologijų tyrėjų Džonu Mortonu (John Morton). Prie VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto bendruomenės sutiko prisijungti airių kilmės tyrėjas dr. Tomas Pikas (Thomas Peak). Jis studijavo ir dirbo prestižiniuose Europos universitetuose, prisidėjo prie Geopolitinių studijų centro Kembridžo universitete steigimo ir administravimo. VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas džiaugiasi svečiu iš Virdžinijos universiteto – ekonomistu dr. Giljermu Hausmanu-Gilu (Guillermo Hausmann-Guil). Šio akademinio naudą įsitraukus į mokslinę ir studijų veiklą jau pajuto visa bendruomenė.

Padėka mokyklai

Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondo direktorius J. Balbieris ir jo kolega R. Pelanis šiuo metu yra dvyliktokai. Apie fondo steigimą gimnazistai pradėjo mąstyti baigdami vienuoliktą klasę. „Mums abiem labai patiko ši gimnazija, tad svarstėme, kaip galėtume prisidėti, ką galėtume po savęs palikti. Kadangi jau kurį laiką domėjomės investavimu, išsiaiškinome, jog egzistuoja neliečiamojo kapitalo fondai. Taip pat sužinojome apie VU fondą. Susisiekėme su J. Noreika, jis labai geranoriškai padėjo suprasti, kas kaip veikia“, – pradžių prisimena J. Balbieris.

Gavę direktorės palaiminimą veikti, vaikai vos per tris mėnesius fondui surinko daugiau kaip 30 tūkst. eurų. Iki šių metų sausio vidurio, belsdamiesi į daugybę durų, jie pritraukė dar apie 90 tūkst. eurų. Su solidžia

120 tūkst. eurų suma galiausiai buvo oficialiai įregistruotas Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondas. Beje, didžiausia investicija siekė 20 tūkst. eurų, o dauguma aukotojų – mokyklos bendruomenės atstovai. Moksleiviai yra labai dėkingi būriui jiems padėjusių žmonių – rinkodaros, buhalterijos, finansų specialistams. Daugelis šių žmonių – gimnaziją lankančių mokinių tėvai. Surinkus pinigų, prie konsultuojančių asmenų komandos prisijungė investavimo ekspertai ir teisininkai ir padėjo apsibrėžti investavimo strategiją bei parengti fondui steigti reikiamus dokumentus.

Vaisius raškys po metu

Pasak J. Balbierio, kuo daugiau neliečiamojo kapitalo bus fonde, tuo didesnę grąžą jis duos. Todėl, įsteigus fondą, lėšų rinkimo darbai negali sustoti. Į pagalbą Justinui ir Radvilui atėjo neseniai suformuota šešių moksleivių komanda. Jauniausia jos narė mokosi aštuntoje klasėje. „Iki šiol lėšų pritraukimu rūpinomės dviese, dabar mūsų pajėgos išaugo net keturis kartus. Su nauja jėga kimbame į darbus, todėl esame tikri, kad fondas sparčiai augs“, – teigia fondo vadovas.

Įprastai neliečiamojo kapitalo fondai pirmąją paramą teikia praėjus bent keletui metų, tačiau gimnazijos paramos fondo dalininkai nutarė laiką paskubinti. „Fondo sėkmė galėtų būti matuojama pagal tai, kiek pinigų jame yra. Tačiau pagrindinis mūsų tikslas – padėti gimnazijai. Norime, kad jos bendruomenė greičiau pajustų realią fondo naudą. Todėl buvo nuspręsta jau pirmųjų metų grąžą skirti gabių moksleivių stipendijoms“, – pasakoja pašnekovas.

Kiti jaunųjų finansininkų planai – remti jaunuosius mokytojus, investuoti į mokytojų kvalifikacijos kėlimą ir naujų mokytojų trauką. Jau kalbamasi ir apie bandomąją finansinio švietimo programą, ieškomi lektoriai skaityti paskaitoms moksleiviams apie finansų valdymą ir politiką. Dar vienas planas – įsteigti tarptautinio bakalaureato programos klasę. Pagal tarptautinius standartus parengta programa padeda moksleiviams lengviau įstoti į užsienio universitetus.

Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondo įkūrėjai – dvyliktokai Justinas Balbieris ir Radvilas Pelanis

Mokysis iš geriausiųjų

Paklaustas, kaip spėja rengtis brandos egzaminams ir plėtoti fondo veiklą, J. Balbieris juokdamasis atsako, kad pasimoko, kai randa laiko. Iš tiesų abu gimnazijos paramos fondo steigėjai puikiai mokosi, Radvilas jau gavo atsakymą, jog įstojo į Harvardo universitetą. Taip, tą patį, kurio fondas yra didžiausias pasaulyje. „Siunčiame agentą išsiaiškinti jų paslapčių“, – juokauja Radvilo draugas. Pats Justinas planuoja studijuoti VU ir toliau auginti Vilniaus jėzuitų gimnazijos paramos fondą, suformuoti tradicijas, kad kada nors galėtų ramiai perduoti šią veiklą į naujas patikimas rankas.

Jaunuolių planuose – kelionė į JAV, kur, jų žiniomis, yra keletas mokyklų, įsteigusių neliečiamojo kapitalo fondus. „Norime aplankyti šias mokyklas, susipažinti, pamatyti, kaip jos vykdo fondų veiklą. Taip pat planuojame daugiau pasidomėti JAV universitetų fondais“, – dėsto J. Balbieris.

Akivaizdu, kad moksleivių žvilgsniai krypta labai toli. Jie neslepia siekiantys gimnaziją padaryti finansiškai kuo mažiau priklausomą nuo švietimo sistemos, kad mokykla būtų laisva priimti jai geriausiai tinkančius sprendimus ir taip užtikrinti aukščiausią akademinio ir vertybinio ugdymo kokybę.